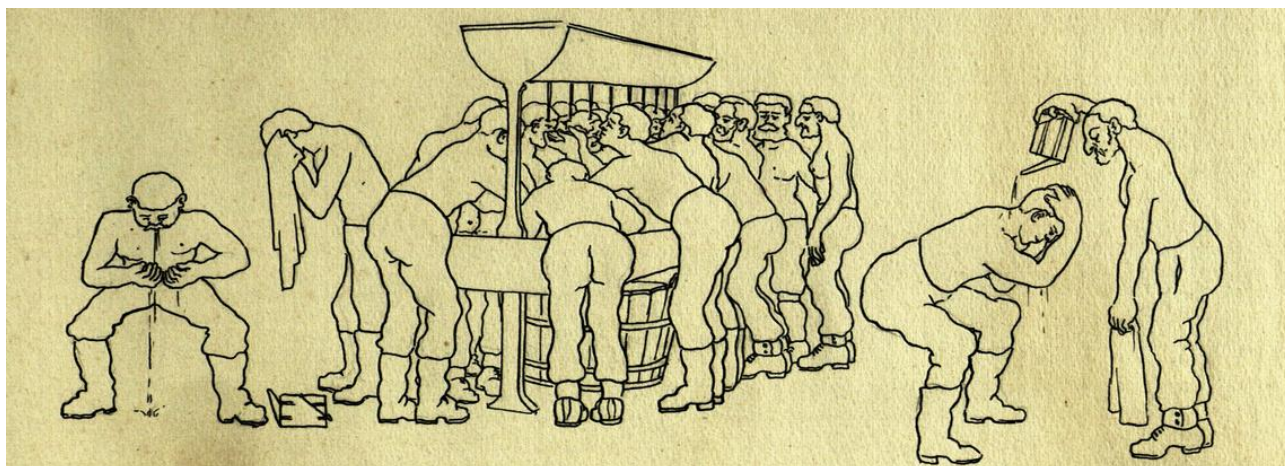

TUDOMÁNY A NAGY HÁBORÚ

Magyar világ Szibériában

K.Á.

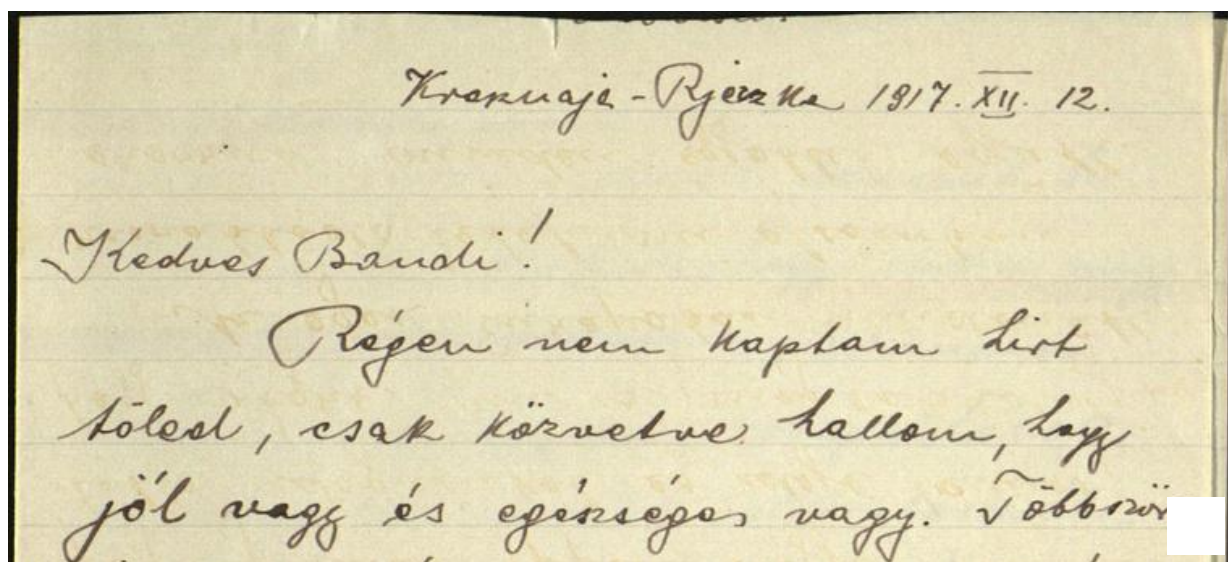
KÖVETÉS

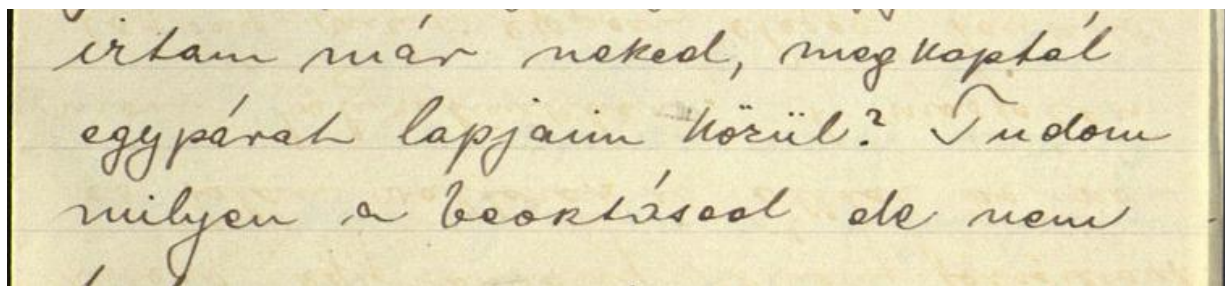
2015.03.05. 16:59

Első világháborús naplókából, levelekből, rendeletekből, újságokból és képeslapokból nyílt virtuális kiállítás a Magyar Nemzeti Levéltár jóvoltából. Nézegessen száz éves karikatúrákat a barakkokból: ilyen volt egy hadifogolytábor élete Szibéria és a világ végén.

Kedves Bandi!

„A másfélévi fogság már éppen eléggé tönkretette idegeinket és ideje lenne, hogy végre mi is megszabaduljunk. Az egész Európában mindenütt rosszabbodó létet elsősorban mi érezzük minden egyéssel együtt.”

Galéria: A hátország a Nagy Háborúban (19 kép)

Fotó: Magyar Nemzeti Levéltár

A Lajos aláírással szignált levelet 1917. december 12-én Magyarországtól tízezer kilométerre adták postára. Szibéria legtávolabbi vidékére ekkorra még legfeljebb csak zavaros hírek juthattak el a később nagy októberi szocialista forradalomként ünnepelt Pétervári rebellióról.

Krasznaja-Rjecska szinte egy önálló kis Monarchia volt a Japán-tengertől alig néhány száz kilométerre. Az orosz birodalom számos hadifogolytábora közül ez volt az egyik olyan, ahol majdnem kizárólag osztrák-magyar (és persze lengyel, román, horvát szlovák, és minden elképzelhető nemzetiségű, a császárt/királyt szolgáló) tisztek és bakák voltak elszállásolva.

Az itt lévők, valószínűleg a levelet író Fabricius Lajos is, többségükben a Bruszilov-offenzíva során kerültek fogságba: az 1916 nyarán végrehajtott orosz áttörés a világtörténelem egyik legvéresebb csatája volt, melyben az oroszok óriási, 1400000-es veszteségeik ellenére is elérték közvetlen céljukat - mármint katonai értelemben. A fél évvel később már halott Ferenc József katonái közül 380 ezren kerültek ekkor hadifogságba, a kudarc végleg megtörte a Monarchia harci szellemét, igaz, a cári Oroszország is belerokkant a végső erőfeszítésbe - hogy aztán a februári forradalom el is söpörje őt.

„Erős havazások és szibériai hidegek vannak. A téli képek gyönyörűek, de ezt majd csak otthon, a visszaemlékezésekkor fogjuk értékelni” — írja a levél, ahogy azt most a Magyar Nemzeti Levéltár oldalán bárki elolvashatja. A levéltár oldalán a Hátország a Nagy Háborúban [kiállítás teljes anyaga](#) végigkattintgatható, aki szeret száz évvel ezelőtti táviratokat, naplókat és képeslapokat nézegetni, sok időt el tud itt szöszmötölni. Mi biztosan szeretünk.

A háború legkülönbözőbb aspektusait érinti az anyag a férfiak mozgósításától a nőmozgalomig, a kurátorok érezhetően sajnálták volna kihagyni valamelyik birtokukban lévő kincset. De például a magyar hadifoglyok sorsáról szóló összeállítás önmagában tele van annyi izgalmas dologgal, ami egy cikkhez még sok, úgyhogy szószaporítás helyett nézzék inkább meg ezt a galériát a táborban készült néhány karikatúrával:

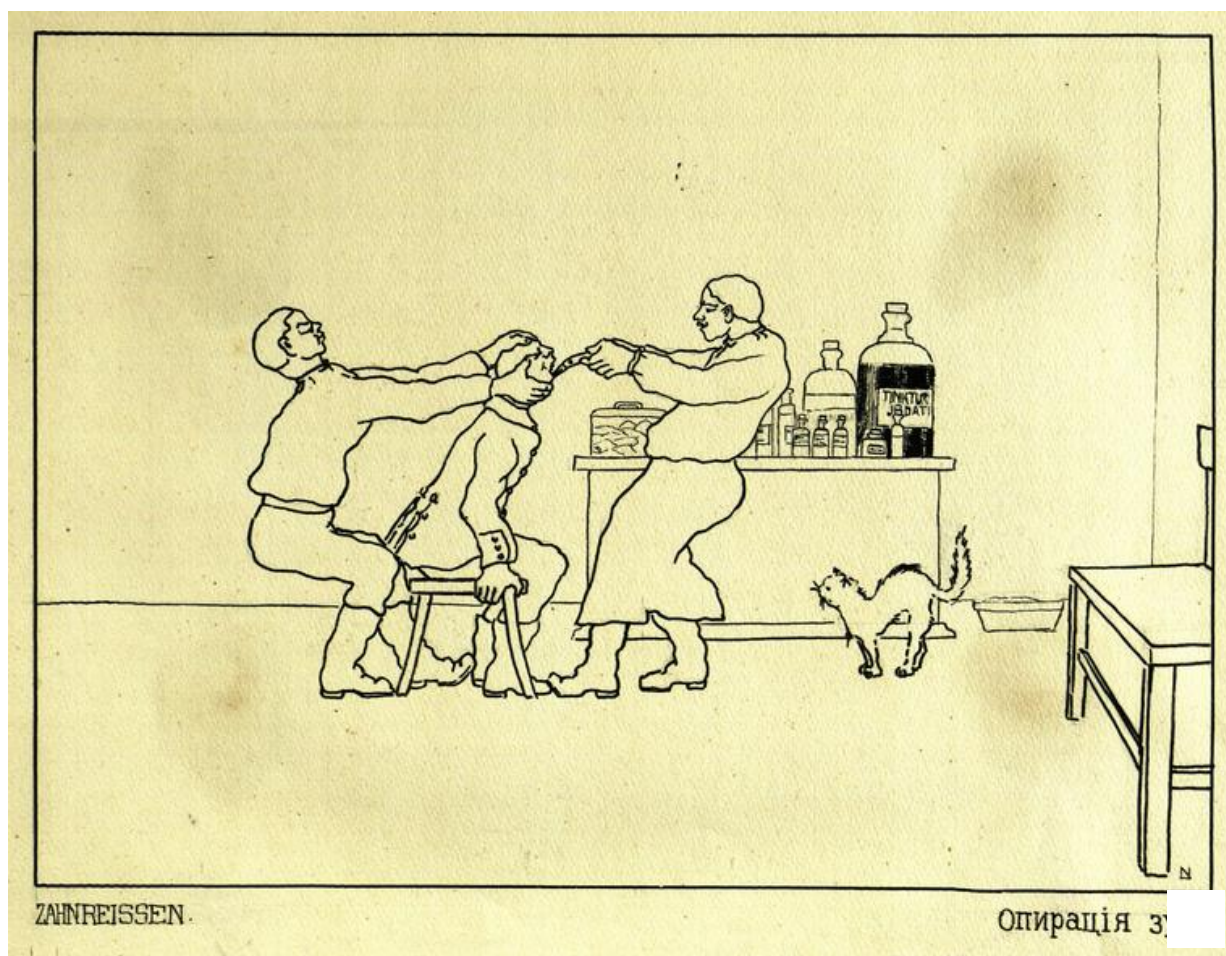

Galéria: A hátország a Nagy Háborúban (19 kép)

Fotó: Magyar Nemzeti Levéltár

A bográcszó, kenyeret lopó, nótázó, vagy a soha véget nem érő transzszibériai vasút mellett magukon könnyítő katonák rajzai sok mindent elmondanak a fogolyéletről, arról a lehetőségek között viszonylag önálló életet élő társadalomról, amiben volt saját hadifogolyújság, működött magyar színház, és a tisztek a városba jártak, hogy **meghívassák** magukat a helyi asszonyokhoz. Egy fájdalmasabb jelenet a tábori felcsernél, nem csoda, hogy még a macska szőre is felborzad:

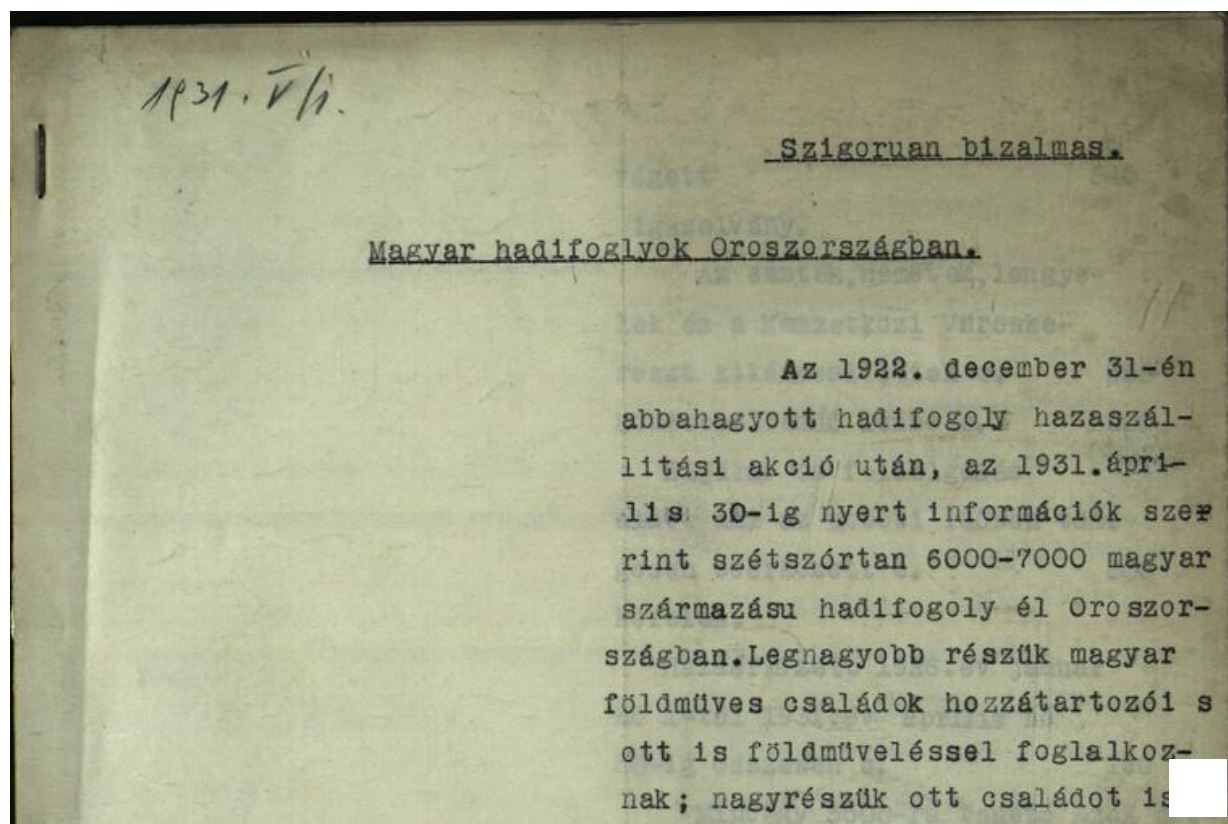

Galéria: A hátország a Nagy Háborúban (19 kép)

Fotó: Magyar Nemzeti Levéltár

1918-ban a szovjetek kinyilvánították: „a frontokra hajtott idegen katonatömegek az imperialista háború áldozatait, ezért a lágerek lakói nem tekinthetők sem ellenségnek, sem foglyoknak többé.” A krasznaja rjecsikai táborőrség testületileg elvonult, tárva-nyitva hagyva a láger kapuját. A hadifoglyok saját pénzükön szerződtek zsoldosokat a tábor őrzésére” — [áll egy visszaemlékezésben](#).

Fabricius Lajos hiába remélte az orosz-német béketárgyalásoktól a szabadulást, csak 1918. április 14-én szállították - fűthető - marhavagonokban fogolytársaival a Távols-Keletről az ország belseje felé. A vörösök és a fehérek közötti polgárháborúban két hónapig tartott az utazás, és a lerongyolódott, megkeseredett országban a civil életbe való visszaülleszkedés sem lehetett könnyű. A volt hadifoglyok javára országos gyűjtéseket szerveztek, miközben a hatóságoknak olyan kérdéseket is rendezniük kellett, mint a magyar katonákkal hozott orosz feleségek státusza.

Galéria: A hátország a Nagy Háborúban (19 kép)

Fotó: Magyar Nemzeti Levéltár

Voltak azonban, akik jóval tovább kint maradtak Szovjet-Oroszországban. Hivatalosan 1922-ben fejeződött be a hadifoglyok hazaszállítása, de nagyon sokan - egy 1931-es becslés szerint 6-7 ezren is - nem jöttek haza. Ők kint alapítottak családot „és földműveléssel foglalkoztak”.

Az Országos Levéltár kiállításának teljes anyaga [itt megtekinthető](#), a katalógust [pdf-ben itt találja](#).